

KAKO DO DOBRE BANKE

... ki bo prijazna do ljudi, podjetij in okolja

Franjo Štiblar

LEXPERA®

GV
ZALOŽBA

Ljubljana 2018

Predgovor

Osem let po izidu knjige *Bančništvo kot hrbenica samostojne Slovenije* (Založba ZRC, 2010) je primeren čas za novo knjigo o bančništvu. Razloga sta dva. Prvič, kljub zamejitvi bančne katastrofe doslej še ni bilo pravih, celovitih reformnih ukrepov, tako da nam grozi nevarnost nove finančne krize, ki se lahko uresniči, ko bodo posebni ukrepi monetarne politike (kvantitativno rahljanje in ničelne obrestne mere centralnih bank) odpravljeni. In drugič, po reševalni intervenciji države z javnim denarjem banke še vedno niso dober servis za gospodarstvo in prebivalstvo, kar bi morale biti, temveč še naprej izolirano poslujejo pretežno v lastno korist in v škodo okolja.

Slabo bančništvo in finančni sektor v celoti sta odločilno prispevala k nastanku globalne finančne krize leta 2008, ki je realni sektor gospodarstva in družbo po svetu in pri nas pahnila v veliko recesijo. Kdo vse nosi krivdo za to, sem opisal v knjigi *Svetovna kriza in Slovenci: kako jo preživeti* (Založba ZRC, 2008).

Desetletje pozneje je mogoče ugotoviti, da bistveni vzroki krize še niso v celoti odpravljeni, temveč so ohranjeni nastavki za novo finančno krizo. Bančništvo se upira poglobljeni reformi, ki bi te vzroke dokončno odpravila in postavila ustrezne temelje za njegovo vsem koristno delovanje. Zato v tej knjigi predlagam pot, kako sedanjo slabo banko »ukrotiti« in preoblikovati v dobro. Marsikdo je prepričan, da besedi »dobro« in »bančništvo« ne gresta skupaj, ampak da sta *contradictio in adiecto*. Pa vendar ju lahko uporabimo skupaj v upanju, da bodo banke resnično delovale v korist prebivalcev, podjetij in naravnega okolja.

Veliko je slabosti dosedanjega **slabega bančništva**. Ali so nelegitimna in včasih celo nelegalna dejanja bančnikov sprejemljiva? Kaj pomeni kakovost upravljanja v bančništvu in finančnem sektorju?¹ Zakaj je slabo upravljanje pomembno prispevalo k nastanku globalne finančne krize in velike recesije ter kako? Kako kakovostno bi morala biti urejena bančni in finančni sektor na mikro- in makroravni, da ne bi povzročila krize v svoji dejavnosti, v realnem sektorju in med prebivalstvom? Na novo bi bilo treba opredeliti pravi cilj delovanja bančništva in vlogo bančnega financiranja, odkloniti larpurlartistično finančno trgovanje, financializacijo celotnega realnega gospodarstva in življenja ljudi, potrebno pa bi ga bilo tudi institucionalno pravilno protikrizno organizirati in se opredeliti do digitalizacije v njem, konkretno do vloge finančnotehnoloških (*fintech*) in drugih finančnih institucij t. i. bančništva v senci, ki vdirajo v klasične bančne posle.

In kakšne naj bi bile značilnosti **dobrega bančništva**? Predvsem mora koristiti gospodarstvu in prebivalstvu, podobno kot trgovina pri realnih dobrinah, ne pa biti samo sebi namen. Upoštevati mora zunanje učinke (eksternalije) svojega delovanja

---

¹ Celotni finančni sektor poleg bančništva vključuje še zavarovalništvo in institucije kapitalskih trgov. V knjigi je poudarek na bančništvu, ugotovitve pa večinoma veljajo tudi za preostala dva podsektorja.

na okolje, tako socialne kot ekološke, etične in etnične, ter prevzemati in ponotranjiti (internalizirati) njihove stroške oziroma posledice. Take banke naj vodijo dobri bankirji – ljudje z visokimi etičnimi standardi in ne samo z ekonomskim in finančnim znanjem, temveč tudi s poznavanjem socioloških, psiholoških, zgodovinskih, filozofskih in drugih družbenih, humanističnih dimenzij delovanja. Prav tako široko morajo biti usposobljeni zakonodajalci, ki oblikujejo pravne okvire delovanja bank, ter centralni bankirji in drugi nadzorniki, ki jih nadzorujejo. Dobri bankirji kakovostno upravljajo dobre banke.

Zahtev, ki bi omogočile dobro bančništvo, je veliko; kdo bi celo porekel, da je to utopija. Vendar nadaljevati enako kot doslej, brez sprememb, ne bo šlo: poglobljanje neenakosti, vse bolj razširjene prekarne oblike dela in škodljive posledice globalizacije uničujejo civilizacijske vezi naše družbe. Banka, ki je le ekstrakt celotnega finančnega sektorja, pri tem igra eno ključnih vlog kot vezno tkivo, kot krvni obtok, potreben družbenemu telesu. Zato želi ta knjiga opozoriti, predramiti ljudi in pokazati pot v boljšo družbo z boljšimi bankami, ki bodo vanjo vraščene in ne bodo več kraljevale nad njo, kot se je dogajalo doslej.

* * *

Priznanje, da se v knjigi lotevam za širšo družbo pomembne teme, daje komentar v časopisu *The Economist*, ki je sicer glasnik sodobnega liberalnega kapitalizma.²

Izgubljeno desetletje

(A lost decade, *The Economist*, 16. december 2017, str. 67.)

Pred desetimi leti so ZDA vstopile v veliko recesijo. Stanje čez deset let: izguba je bila, jasno, velika, ZDA so izgubile štiri bilijone ameriških dolarjev [četrtnina ameriškega letnega BDP] in trgi dela še niso povsem okrevali. Toda velika recesija [iz 2008] je bila zaradi uspešne uporabe izkušenj iz velike depresije [1929–1933] precej blažja, kot bi lahko bila. Paradoksalno je ta uspeh vladam prihranil mnogo resnejše reforme, zaradi katerih bi bila velika recesija lahko dogodek, ki se zgodi samo enkrat v stoletju, kar bi po mnenju ekonomistov morala biti.

Dober odgovor na krizo obravnava njene simptome. Pravočasno prepoznavanje simptomov bolezni lahko reši človeško življenje. Po tej plati so sedanji nosilci ekonomske politike ravnali veliko bolje kot tisti v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Vladni proračuni zajemajo danes precej večji del gospodarstva, delno po zaslugi moderne socialne varnostne mreže. Zato je imelo javno kreditiranje za pomoč ljudem in trošenje mnogo pomembnejšo vlogo pri stabilizaciji kot nekoč v veliki depresiji: preprečili so izjemen kolaps cen

---

² V nadaljevanju objavljam svoj prevod s pojasnili v oklepaju za lažje razumevanje.

in dohodkov, kakršnemu so bili priča v tridesetih letih, hkrati pa so zamejili širitev bančne panike. Odločitev za rešitev finančnega sistema [z državno intervencijo] je bila sicer nepriljubljena, vendar je preprečila implozijo globalnega gospodarstva.

Toda uspeh teh politik in razmeroma znosna recesija, ki je sledila, sta vladam dovolila, da so se izognile bolj dramatičnim intervencijam, kakršne so sredi tridesetih let prejšnjega stoletja svetu dale pol stoletja relativnega ekonomskega miru. Z zmanjšanjem potrebe po radikalni inovaciji [reformi bank in celotnega finančnega sektorja] sta hitrost in učinkovitost odgovora pustila svetovno gospodarstvo manj reformirano in tako ranljivo za enake sile, ki so prej povzročile krizo.

Pomanjkljivosti pri tem načinu izstopa iz krize je bilo več. Pri reševanju depresije [v tridesetih letih 20. stoletja] so vlade dokončno zavrgle zlati standard, svetovni denarni režim, ki je pomagal pri nastanku katastrofe. Vlade z zlatim standardom so se morale odpovedati monetarni neodvisnosti in so morale na izgubo tržnega zaupanja odgovoriti z dvigom obrestnih mer. Zaradi povečanja zlatih rezerv države so se zmanjšale zlate rezerve drugih držav, kar jih je potisnilo v krizo. Kakor hitro je bil zlati standard opuščen, se je začelo okrevanje [enako ugotavlja Karl Polanyi, 1944; 2001].

Mednarodni finančni sistem, ki je omogočil sedanjo finančno krizo, ni bil niti opuščen niti reformiran. Odpri prosti kapitalski tokovi lahko države prepustijo fluidnim nihanjem tržnega sentimenta. Zato so mnoga gospodarstva v razvoju kumulirala devizne rezerve, na katere bi se lahko oprla v krizi. Toda te rezerve so prispevale h globalnemu prenasičenju s kapitalom, kar je znižalo obrestne mere in spodbudilo izposojanje. Rezerve so bile pogosto dolarsko denominirane obveznice, ki lahko destabilizirajo ameriško gospodarstvo in izpostavljenost (ranljivost) gospodarstev po svetu ameriškim finančnim napakam. Ta režim, ki je sodeloval pri prenosu poka ameriškega nepremičninskega balona v globalno krizo, pa še vedno velja. Današnji finančni mir bo zato krajši kot mir v predhodnih 75 letih, kar bi sicer zbuvalo manj skrbi, če bi svet po zadnji krizi postal bolj odporen proti novim krizam. V letih po veliki depresiji [sredi tridesetih let] so bile na podlagi celovitih bančnih in finančnih reform ustanovljene nove regulatorne institucije in uvedene močne omejitve za finančno obnašanje, zaradi česar je bilo finančno področje naslednjega pol stoletja dolgočasno [a bolj varno]. V obdobju 1980–2000 so bile te omejitve večinoma odpravljene: banke so dobile več svobode glede aktivnosti in produktov. Finančne krize brez teh liberalizacij ne bi moglo biti. Po koncu sedanje velike recesije je bil finančni sektor obravnavan razmeroma blago. Res so bili izboljšani nadzor in zahteve po transparentnosti, pravila kapitalske ustreznosti pa so bila zaostrena. Toda nekatera pravila so prav zdaj omilili,

vsaj v ZDA, in teža finančne industrije v svetovnem gospodarstvu se je komaj kaj zmanjšala. Njen delež v ameriškem BDP se je od leta 2007 celo povečal. Stabilizacijska politika v veliki recesiji [2008] je bila veliko bolj ustrezna kot v veliki depresiji [1929]. Toda sedanje vlade se iz izkušenj učijo slabše kot vlade v času depresije. Franklin Roosevelt ni samo obnovil gospodarske rasti, temveč je tudi obljubil reflacijo, da bi povrnil izgubljeno v krizi. Nasprotno pa so se po veliki recesiji mnoge centralne banke zadovoljile s preprečitvijo nadaljnje zniževanja cen (izjema je Japonska) in niso aktivno delovale za povrnitev izgubljenega produkta. Zaradi tega je okrevanje mnogo šibkejše kot pri prejšnjih ciklikih, vključno z depresijo, in monetarna politika potrebuje več časa za povrnitev v normalno stanje. To pušča nacionalna gospodarstva slabo pripravljena na novo krizo. Podobno je tudi velika recesija pokazala vrednost avtomatičnih fiskalnih stabilizatorjev, toda vlade niso izrabile priložnosti, da bi davke in socialne dajatve tesneje povezale s poslovnimi cikliki (anticiklično delovanje proračuna). Nedavno uvedena pravila, kakršno je fiskalni dogovor EU [sporazum o zlatem pravilu za odpravo proračunskih neravnotežij in s tem o odrekanju fiskalni politiki], fiskalno politiko v resnici omejujejo, namesto da jo bi uporabile [o tem tudi Štiblar, *Damaging Austerity Policies*, v tisku].

Velika depresija tedaj je omogočila radikalne spremembe z diskreditiranjem neoviranega (nebrzdanega) kapitalizma in elit, ki so ga podpirale. To je imelo nevarne stranske učinke: oborožilo je fanatične in nevarne politične »outsiderje« [Hitler]. Političnim in finančnim elitam po sedanji veliki recesiji sicer ni bil prizanesen populistični revolt, vendar so doslej večinoma ohranile moč in onemogočile resnejše reforme. Uspeh [ekonomskopolitičnega] ukrepanja po upadu gospodarstva je pomagal, da smo se izognili katastrofam, kakršne so doživeli v tridesetih letih. Toda hkrati je osnove sistema, ki je povzročil sedanjo veliko recesijo, tudi ohranil nespremenjene. **Deset let po njenem začetku je upanje na radikalno reformo ugasnilo. Žalostna posledica je, da bo imelo svetovno gospodarstvo morda priložnost, da se znova uči lekcij iz preteklosti, in to prej, kot bi upali in kot bi bilo treba.**

Sestava knjige

V uvodnem delu je pojasnjeno, zakaj je bilo bankam dovoljeno, da se odcepijo od družbe in pridobivajo koristi z napihovanjem finančnega balona, trgovini na primer pa ne, čeprav gre tudi pri njej za poslovanje s tujim premoženjem – resda z realnim, ne finančnim.

V prvem delu so povzete ugotovitve o nastanku, vzrokih in posledicah globalne finančne krize, h kateri je odločilno prispevalo slabo bančništvo. Analiza je pokazala, da je bilo pokrizno reformiranje bančništva v zadnjih desetih letih nezadostno, pred-

vsem zaradi odpora v samem sektorju, zato nismo imuni pred nastankom naslednje finančne krize. Še danes se brez pomoči centralnih bank (kreditne transfuzije in nenormalno nizkih obrestnih mer) banke ne morejo postaviti na lastne noge, ukrepi pomoči pa poglobljajo neenakost v družbi, saj prepoceni kredite dobivajo predvsem bogate elite.

Drugi del poudarja značilnosti majhnih bank in bank posebne vrste, ki so predstavljene kot temelj prehoda na dobro bančništvo. Za ilustracijo je v dodatku predstavljena Delavska hranilnica kot primer uspešne majhne banke. V Delavski hranilnici sem namreč našel praktično uveljavitev teoretičnih načel družbi prijaznega bančništva.

Tretji del predstavi aplikacijo neoklasičnega ekonomskega modela na sektor bančništva. Je jedro knjige s predlogi, kako preiti od slabe banke k dobri banki. Najprej so analizirane napake, povezane z uvedbo nepopolnega neoklasičnega modela bančništva, in možnosti, kako jih odpraviti. Po eni strani je treba izboljšati kulturo bančnikov, ki morajo sprejeti tudi splošne humane vrednote, po drugi strani ustrezno upravljati banke, pri čemer je treba slediti širšim družbenim ciljem, in po tretji strani bančni trg in sistem tako preoblikovati, da se bo bančništvo vrnilo nazaj v okvir celotne družbe: iz samostojne prevlade v podreditev cilju servisiranja gospodarstva in prebivalstva. Tehnološki napredek je neizbežen v obliki digitalizacije tudi na finančnem področju, vendar je treba sprejeti njegove pozitivne in zavrniti negativne posledice.

Četrty del predstavi implikacije predlagane celovite reforme bančništva v svetu za bančni sektor v Sloveniji. Konkretni predlogi podajajo teoretične vidike, popravek strategije, uveljavitev stiliziranih dejstev za bančni sistem in oceno načina uveljavljanja bančništva na drobno, ki ne bo slepo sledilo zgolj vizijam finančnih »gurujev« v svetu. Tak, bolj suveren pristop bi bil dobrodošel tudi na drugih področjih oblikovanja družbenega življenja v Sloveniji, da bi prednostim naše narave dodali tudi nadpovprečni prispevek človeškega dejavnika. To si ljudje zaslužijo.

V zaključku so povzeti glavni reformni predlogi za ozdravitev bank, zatme pa predstavljeni konstitutivni elementi za dobro bančništvo, ki so dobra banka, dober denar, dobra centralna banka in dober bančni trg in sistem.

* * *

Knjiga je morda v nekaterih delih za bančnika prepodrobna, vendar je lahko prav v tem zanimiva za splošnega bralca. Empirična analiza bo morda komu odveč, vendar ostaja pretežno v *dodatkih*, saj lahko le na njeni podlagi utemeljim prednost mojih vsebinskih trditvev proti nasprotnim trditvam, ki takšne kvantitativne podlage nimajo. Čeprav so v knjigi obravnavane vse banke, je poudarjena podpora majhnim bankam, ki v večji meri ohranjajo osnovno poslanstvo bančništva, ki je prvenstveno v podpori ljudem, podjetjem in okolju v družbi. V duhu mojega pogleda na družbo-

slovne vede v knjigi obogatim primarno ekonomsko in posebej finančno področje tudi z nekaterimi izsledki prava, psihologije, sociologije in filozofije. Razlaga v knjigi je zastavljena metodološko in vsebinsko tako široko, da lahko vsakdo najde v njej kaj zanimivega zase.

In zakaj se z bančništvom in finančnim sektorjem nasploh posebej ne ukvarjamo? Več pojasni prispodoba v nadaljevanju.

Zgodba o škodljivih bankah in prenapihnjem finančnem sektorju

Kaj je narobe z bančništvom in zakaj tega ne razumemo? Funkcija bank in celotnega finančnega sektorja je predvsem servisiranje realnega gospodarstva in prebivalstva, vendar se je izrodila v prevladujoče trgovanje med posameznimi bankami. Bančništvo se je po velikosti več kot podeseterilo in si podredilo države in ljudi. Za ilustracijo lahko finančni sektor ponazorimo s trgovino, ki je prav tako mreženje mehke infrastrukture.³ Oba sektorja delujeta kot posrednika s sredstvi tujih lastnikov – trgovine z dobrinami, banke z denarjem –, saj nista lastnika tega, s čimer trgujeta.

Če bi trgovska podjetja Lidl, Mercator, Leclerc in druga začela trgovati predvsem med seboj in ne bi poslovala kot posrednik med proizvajalci in potrošniki, bi se trgovinski sektor po obsegu posla mnogokratno povečal. Za rast obsega poslovanja (ne koristi, dobičkov) bi direktorji trgovin dobili nagrade – bonuse, s tem pa bi bila izčrpana vsa ustvarjena dodana vrednost resničnih proizvajalcev dobrin; zgodilo bi se prav to, kar se je s finančnim sektorjem. Ljudje bi hitro opazili, da se obseg in stroški trgovanja povečujejo, vendar brez kakršnekoli dodatne koristi zanje, zato bi ga zavrnili. Pri finančnem sektorju pa tega ne opazijo neposredno, zato se ta vedno znova napihuje.

Trgovanje v trgovini ne poteka zaradi trgovanja samega, ampak se s prenosom proizvodov od proizvajalcev k potrošnikom povečuje uporabna vrednost teh proizvodov. Od tako ustvarjene dodatne vrednosti si trgovina vzame del kot plačilo za posredovanje. Če bi trgovine trgovale samo med seboj – brez končnega proizvajalca in končnega potrošnika, se dodatna vrednost ne bi ustvarjala. Nasprotno je v finančni dejavnosti trgovanje pogosto namenjeno samo sebi in ne financiranju končnih uporabnikov v realnem sektorju, bonusi finančnikov pa so odvisni od obsega posla. Med končnega varčevalca, ki daje denar, in končnega kreditojemalca, ki vzame denar za produktivno investicijo, se postavi večje število finančnih posrednikov, ki želijo del dobička, čeprav ga z medsebojnim trgovanjem oziroma samim posredovanjem

---

³ Infrastruktura pomeni spodnjo (latinsko: *infra*) podlago, gradnjo (latinsko: *struire*). V širšem pomenu gre za mrežo povezanih elementov, ki so podlaga za človekove gospodarske in druge aktivnosti. Pri tem trda infrastruktura zajema klasične oblike, kot sta promet in energetika, mehka infrastruktura pa prav tako pomembne mreže bank, trgovin, pa tudi šolskih ustanov, ekoloških ali kulturnih objektov (Štiblar, Kos, Jamnik: *Infrastruktura Slovenije*, Založba ZRC, 2016, str. 12).

navadno ne ustvarijo. Argument, da finančniki skrbijo za večjo likvidnost in solvenost gospodarstva in družbe, ki ga pretirano uporabljajo, je trhel. Zadostoval bi en sam posrednik med varčevalcem in realnim investitorjem, podobno kot je dovolj in splošno sprejeto, da med pridelovalcem hrane in njenim končnim uporabnikom posreduje le ena trgovina. Družbena koristnost vse bolj napihnjenega finančnega sektorja je več kot dvomljiva.

V trgovinski dejavnosti ljudje zavračajo že krajše verige posrednikov, v bančništvu in finančnem sektorju pa ne, ker stanja v njem ne poznajo oziroma ne razumejo ali pa nanj ne morejo vplivati. Sam finančni sektor poskrbi, pogosto s »finančnimi inovacijami«, da ostaja njegovo poslovanje za večino nepregledno in nerazumljivo. Ustvarja asimetričnost informacij v svojo korist in škodo komitentov, iz česar črpa dodatni dobiček. Če bi bančni klienti in bankirji imeli popolnoma enake informacije (in znanje) in bi bili izpolnjeni tudi drugi pogoji popolne konkurence (atomističnost, homogenost, odprtost, gibljivost) na finančnem trgu, dobiček bančnikov ne bi mogel presežati normalnih dohodkov, ki bi odražali njihov resnični prispevek oziroma dodano vrednost k ustvarjenemu družbenemu produktu in blaginji ljudi. Finančni sektor se ne bi razširil na današnji desetkratnik obsega realnega gospodarstva. Tako se ob reguliranju bank ne bi še z večjo vnemo pojavljali novi finančni posredniki, ki ustvarjajo nov finančni balon. Le en odstotek vseh ljudi na svetu deluje v finančnem sektorju in grabi finančno bogastvo po načelu, da je pohlep dober. Kako je sploh lahko prišlo do tako izrojenega stanja in kako ga normalizirati? Stiku s financami in finančno dejavnostjo se danes v organizirani civilizirani družbi nihče ne more izogniti, lahko pa finančna dejavnost in v tem okviru še posebej bančništvo postaneta »do uporabnika prijazna«, družbi v pomoč, namesto da jo izkoriščata. Kako, pove ta knjiga.

dr. Franjo Štiblar

Kazalo

I. del: KRIZA – ZARADI SLABEGA BANČNIŠTVA	21
Poglavje 1: Kriza – zaradi slabega bančništva	23
Uvod	23
1.1 Nastanek globalne bančne in finančne krize	24
1.2 Vzroki krize	25
1.3 Posledice krize in dosednji predlogi rešitev	30
1.3.1 Polovične reformne rešitve za odpravo vzrokov bančne krize ne zadostujejo	30
1.3.2 Pregled po državah	31
1.3.3 Predlogi rešitev, ki so nastali ob izbruhu krize leta 2008	33
1.3.4 Obdobje 2010–2015	34
1.3.5 Baselski standardi	39
1.3.6 Basel IV	41
1.3.7 Kakšen je odnos BIS standardov ter bančne unije in testov bank v evrskem območju	44
1.4 Stanje bančništva konec leta 2017	49
1.4.1 Slabo bančništvo še obstaja (<i>The Economist</i> , 14. 10. 2017)	49
1.4.2 Ameriški bančni sektor	51
1.4.2.1 Mnuchinov načrt reforme bančnega in finančnega sektorja ...	52
1.4.3 Evropski bančni sektor	53
1.4.3.1 Težnje za nadaljnjo integracijo finančnega sistema EU	54
1.4.3.2 Vloga bančne unije	54
1.4.4 Bančništvo v senci	55
1.4.5 Novi mednarodni standardi računovodskega poročanja MSRP 9	56
Poglavje 2: Meddržavna primerjava kreditne oskrbljenosti	57
2.1 Rekordna amplituda oskrbljenosti z domačimi krediti finančnega sektorja	57
2.1.1 Posledice kreditne eksplozije in krča ter razlogi in krivci zanj	60
2.2 Bančništvo na drobno in njegova mreža	61
2.2.1 A. T. Kearney analizira stanje v bančništvu na drobno	61
2.2.1.1 Uvod	61
2.2.1.2 Pogled na banke na drobno v Evropi	62

2.2.1.3	Analiza učinkovitosti poslovanja bank na drobno v Evropi	64
2.2.1.4	Pospešeno zapiranje bančnih podružnic	65
2.3	Empirična analiza determinant kreditne oskrbljenosti.	67
2.3.1	Podatki	67
2.3.2	Korelacija	68
2.3.3	Regresijska analiza	69
2.3.3.1	Ocenjene regresijske enačbe	70
Poglavje 3: Razvoj bančnega sektorja Slovenije od osamosvojitve		73
3.1	Razvoj bančnega sektorja v Sloveniji od osamosvojitve	73
3.2	Cenovna politika kreditnih ustanov v Sloveniji v letih 2007 in 2014–2017	75
Poglavje 4: Intrasektorska analiza bančništva Slovenije v času krize		79
4.1	Primerjava finančnih indikatorjev posameznih kreditnih ustanov v Sloveniji pred krizo in po njej	79
4.2	Primerjava posameznih kreditnih ustanov po stroških plačilnih storitev ...	84
4.3	Poslovni rezultati bank v Sloveniji v letih 2016 in 2017.	86
	Rezultati v letu 2016	87
	Rezultati v letu 2017	90
II. del: KAKŠNO NAJ BO DOBRO BANČNIŠTVO		93
Poglavje 5: Etično – socialno – vzdržljivo bančništvo		95
5.1	Etika in ethos velikih »megabank« sta vodila v krizo	95
5.1.1	Pomen Dunning-Krugerjevega učinka (2003)	96
5.1.1.1	Kaj bi morali regulatorji in bankirji delati?	97
5.1.1.2	Kako bankirji megabank branijo in širijo aktivnost ustvarjanja profita?	97
5.2	Etično bančništvo (<i>ethical banking</i>)	98
5.2.1	Kaj je etično	98
5.2.2	Odnos do etičnega v bančni zgodovini	99
5.2.3	Okoljsko in družbeno zavedne poslovne prakse	99
5.2.4	Interna bančna etika proti eksterni	99
5.2.5	Bančna regulacija in svobodni trg	100
5.3	Socialno bančništvo (<i>social banking</i>)	101
5.3.1	Definicija	101

5.3.2	Skupne značilnosti socialnega bančništva	101
5.3.3	Novi trendi socialnega bančništva	102
5.3.4	Kaj se je mogoče naučiti od socialnega bančništva	102
5.3.5	Razlike med tradicionalnim (<i>mainstream</i>) in socialnim bančništvom ..	103
5.3.6	Najbolj pomembne socialne banke in akademske ustanove tega področja	104
5.4	Trajnostno (vzdržljivo) bančništvo	104
5.4.1	Razvoj trajnostnega bančništva	105
5.4.2	Banke za trajnostni razvoj	106
5.4.3	Socialne finance in investiranje z vplivom	106
5.4.4	Značilnosti trajnostnega modela za bančništvo	107
5.4.5	Bruselj želi spodbuditi »zeleni denar« z omilitvijo bančnih pravil	107
Poglavje 6: Majhne denarne ustanove		109
6.1	Uvod	109
6.2	Vrste majhnih denarnih ustanov	109
6.2.1	Landesbank (LB, deželna banka) v Nemčiji	110
6.2.1.1	Zgodovina	110
6.2.1.2	Zakonske oblike in nosilci	110
6.2.1.3	Naloge	110
6.2.1.4	Nova ureditev in razvoj	111
6.2.2	Kantonalne banke (KB)	111
6.2.2.1	Zakonske podlage	111
6.2.2.2	Javnopravno inkorporiranje ali delniška družba	112
6.2.2.3	Zgodovina	112
6.2.3	Varčevalna banka, hranilnica (<i>savings bank</i> , Velika Britanija)	112
6.2.3.1	Zgodovina nastanka	113
6.2.4	Zvezna zveza nemških zadružnih bank in Raiffeisen bank (BVR)	113
6.2.5	Zadružna (vzajemna) banka (<i>Genossenschaftsbank</i> , GB)	113
6.2.5.1	Zgodovina	113
6.2.6	Hranilnica (<i>Sparkasse</i>)	114
6.2.6.1	Poslovni model	114
6.2.6.2	Zgodovina	114
6.2.7	Dva švedska modela bank na drobno	115
6.2.7.1	Handelsbanken (HB) (Martin Blåvarg, 2015)	115
6.2.7.2	Swedbank (SwB) (The Economist, 2016)	115
6.2.7.3	Primerjava obeh švedskih bank na drobno	116
6.2.8	Ameriške banke na drobno	116

6.3	Začetki majhnih denarnih ustanov v svetovni zgodovini	117
6.4	Zgodovinski razvoj denarništva na Slovenskem	118
6.4.1	Prvi začetki hranilništva na Slovenskem v 19. stoletju	118
6.4.2	Razvoj denarništva na Slovenskem v 20. stoletju	120
6.4.3	Razvoj majhnih denarnih ustanov v samostojni Sloveniji	121
6.5	Empirična analiza poslovanja slovenskih hranilnic	122
6.5.1	Primerjava med samimi hranilnicami, za čas globalne finančne krize..	123
6.5.2	Položaj hranilnic v celotnem sektorju kreditnih ustanov Slovenije, 2015–2017	126
6.6	Pogled na prihodnost bančništva na drobno	128
III. del: DOBRO BANČNIŠTVO KOT APLIKACIJA NEOKLASIČNEGA MODELA		133
Uvod		135
Poglavje 7: Kultura bančnikov		137
7.1	Sistemi kulture	137
7.1.1	Humana in tržna etika v bančništvu	138
7.1.1.1	Elementi tržne etike (razlaga Brunija in Sudgena, 2013)	139
7.1.1.2	Ekstremni ekonegoisti imajo dodatne kvalifikacije naslednjih vrednot	142
7.1.2	Humanizirani ekoni in ekonizirani humani v skupni državi humanekoniji	142
7.1.3	Kaj je narobe z ekoni v tržnem sistemu ekonije	143
7.1.4	Kahnemanov prispevek	144
7.1.5	Življenje v ekoniji ali v humaniji	145
7.1.6	Humanizirati ekone in ekonomsko osvestiti humane	146
7.2	Solidarizem kot temelj življenja ekonegosov v humanekoniji ali ekonhumaniji	147
7.2.1	<i>Pax Europea</i> , ne <i>Pax Chinesis</i> ali <i>Pax Asiatica</i> v 21. stoletju	148
7.2.2	Elementi solidarizma, pomembni za bančništvo Slovenije	149
7.2.3	Pomen solidarizma za Slovenijo	153
7.2.4	Solidarizem je v smislu slovenske tradicije in zgodovine, tudi bančne	154
7.3	Nelegalnost: Kazenska odgovornost bankirjev za slabe kredite	155
7.3.1	Uvod	155
7.3.2	Bančni krediti	156

7.3.2.1	Nastanek slabih kreditov	156
7.3.2.2	Čas in radikalna negotovost prihodnosti	157
7.3.2.3	Kako se banke zaščitijo pred tveganji nevrčila kredita	157
7.3.2.4	Urejanje slabih kreditov v Sloveniji	158
7.3.2.5	Kako se rešuje problem bančnega tveganja pri odobranju kreditov	158
7.3.2.6	Strožje nadziranje bank problema slabih kreditov ne odpravi	159
7.3.2.7	Posebnosti v Sloveniji	160
7.3.3	Subjekti	161
7.3.4	Slabi krediti – posel	162
7.3.4.1	Nastanek bančne luknje	162
7.3.4.2	Stopnja odgovornosti – naklep	163
7.3.4.3	Družbena škodljivost slabih kreditov	163
7.3.4.4	Konkretni primeri slabih kreditov pri nas	165
7.3.4.5	Politika pregona naj bo bolj dinamična in naj se hitreje odziva na širše družbene probleme	165
7.3.4.6	Odnos do obtoženih bankirjev	166
7.3.5	Poznavanje problematike slabih kreditov – zakaj pravni problemi pregona	167
Poglavje 8: Upravljanje bank – corporate governance		171
8.1	Kakovost upravljanja bank in upravljanje (ustvarjanje) kakovosti v bančnem sektorju	171
8.1.1	Cilj delovanja bančništva (finančnega sektorja)	172
8.1.2	Želene kompetence bankirjev in menedžerjev v banki kot mikrofinančni enoti	172
8.1.3	Slabosti upravljanja (normiranja delovanja, nadziranja) bančnega sektorja na makroravni	173
8.1.4	Plusi in minusi finančnih inovacij	174
8.2	Empirična analiza: Upravljanje bančništva v Sloveniji v letih 2000–2008–2016	175
8.2.1	Teorija <i>corporate governance</i>	175
8.2.2	Lastniška struktura bank v Sloveniji	178
8.2.2.1	Koncentracija lastništva bank	178
8.2.2.2	Provenienca lastnikov bank	180
8.2.3	Poslovna uspešnost bank v letih 2000, 2008 in 2016	181
8.2.3.1	Osnovni finančni izkazi za tri skupine bank v letu 2000: zasebne, državne in tuje	182
8.2.3.2	Podatki za posamezne banke za leti 2008 in 2016	184

Poglavje 9: Bančni trg in bančni sistem	189
9.1 Uvod	189
9.2 Predlogi rešitev za prihodnost	190
9.3 Teoretični temelji za celovito reformo v smeri dobrega bančništva	192
9.3.1 Grehi finančne alkimije	192
9.3.2 Financijalizacija gospodarstva in družbe	193
9.3.3 Monetarna politika	194
9.3.4 Tri skupine bank, ki naj bodo med seboj ločene.....	195
9.4 Predlagani novi ukrepi, <i>de lege ferenda</i>	197
9.4.1 David Shirreff	198
9.4.2 Melvyn King	198
9.4.3 John Kay	199
9.4.4 Henry Kaufman	201
9.5 Razmislek o alternativah	202
9.5.1 Bančništvo v senci	202
9.5.2 Alternative baselski regulaciji	203
9.5.3 In kje sta pri tem blockchain in bitcoin	203
Bitcoin	205
Blockchain	208
 IV. DEL: PRIHODNOST BANČNIŠTVA V SLOVENIJI	 211
Poglavje 10: Implikacije za prihodnost bančništva Slovenije	213
10.1 Nemško bančništvo kot lekcija za razvoj bančništva v Sloveniji	213
10.2 Reforme: Kaj pomenijo predlogi iz Cambridgea iz leta 2010 za bančništvo Slovenije	216
10.3 Strategija razvoja bančništva v Sloveniji, sprejeta leta 2015	217
10.3.1 Namen in cilji.....	217
10.3.2 Slaba makroekonomska podlaga.....	217
10.3.3 Stanje v bančnem sektorju in padec posojil	218
10.3.4 Ukrepi.....	218
10.3.5 Previsoka ocena bančne luknje	219
10.3.6 Ključna vloga vlade in Banke Slovenije	219
10.3.7 Privatizacija bank	220

10.4	Stilizirana dejstva in konkretna priporočila za bančništvo v Sloveniji.	221
10.4.1	Makro	221
10.4.2	Mezo	222
10.4.3	Mikro	223
10.5	Položaj bank na drobno v Sloveniji: Primerjava poslovnega modela in strateške usmeritve A. T. Kearneyja in Delavske hranilnice	225
Zaključek		227
Uvod: Pogled v bližnjo prihodnost		227
Povzetek predlogov celovite reforme bančnega sektorja		228
Institucionalne spremembe		229
Iniciative spremeniti iz napačnih v prave		232
Sprememba bančne kulture		234
Vprašanja za konec		234
Dober finančni sistem z dobrim bančništvom		236
Dobre banke		236
Dobri finančni instrumenti		237
Dobra centralna banka z dobro monetarno politiko		237
Dober bančni trg in sektor		239
 DODATEK 1		
Delavska hranilnica kot primer banke na drobno		243
1	Predstavitev Delavske hranilnice	243
2	Vizija in strategija razvoja Delavske hranilnice (DH) na srednji rok	244
3	Razvoj Delavske hranilnice od ustanovitve v letu 1990 in začetka obratovanja v letu 1991 do danes	245
3.1	Ključni dogodki	245
a)	Prvih deset let: 1991–2001	245
b)	Obdobje 2002–2008	248
c)	Obdobje 2009–2018	252
3.2	Finančni indikatorji razvoja Delavske hranilnice	260
4	Delavska hranilnica kot del bančnega sektorja Slovenije	264
4.1	Mesto Delavske hranilnice v bančnem sektorju Slovenije	264
4.2	Razvoj DH proti bančnemu sektorju v času globalne finančne krize	266

5	Delavska hranilnica konec leta 2017	267
5.1	Finančni indikatorji	268
5.2	Rang Delavske hranilnice v bančnem sektorju Slovenije v letih 2015–2017	269
5.3	Organizacija Delavske hranilnice	270
5.4	Jože Stegne – ustanovitev in voditelj (starosta) Delavske hranilnice ..	270
5.5	Delavska hranilnica kot primer dobrega bančništva	271
6	Poslovni model kot <i>differentia specifica</i> Delavske hranilnice	272
6.1	Poslovni model Delavske hranilnice	272
6.2	Konvergenca poslovnega modela Delavske hranilnice z elementi doktrine solidarizma	274

DODATEK 2

	Regresijska analiza: pomen <i>corporate governance</i> za uspešnost poslovanja bank v Sloveniji (primerjava med leti 2000, 2008 in 2016)	277
1	Uvod	277
2	Metodologija	277
3	Regresija	278
4	Primerjava med analizo let 2000 in 2008 – kaj se je spremenilo v predkriznih letih	285
5	Determinante uspešnosti poslovanja bank v Sloveniji v letu 2016	288
	Primerjava 2008 in 2016	292
	Literatura	295
	Mnenja o knjigi	303
	Zahvala	309

I. del:

KRIZA – ZARADI SLABEGA BANČNIŠTVA

V tem delu so opisani nastanek globalne finančne krize, ugotavljanje njenih vzrokov, predlagane rešitve v preteklosti, posledice krize in sedanje stanje v bančništvu, ki ni zadovoljivo. Predlogi celovite bančne (finančne) reforme, ki bi vodila do dobrega bančništva (širše finančnega sistema), so podani v drugem delu knjige.

Poglavje 1: **Kriza – zaradi slabega bančništva**

Vzroki globalne finančne krize so mnogoteri, med njimi pomembno vlogo igra bančništvo. Izvilo se je iz družbe in se postavilo nad njo. S svojim delovanjem je napiholo finančni balon, ki je ob poku povzročil probleme ne le sebi, temveč celotnemu svetovnemu gospodarstvu in družbi.

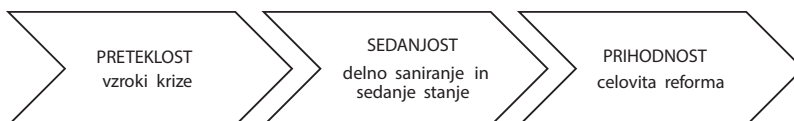
Uvod

Bančna dejavnost in celotni finančni sistem sta v zadnjih petdesetih letih prešla štiri faze regulacije, deregulacije (zmanjšanja normativne ureditve, liberalizacije) in reregulacije (ponovnega povečanja normativne ureditve):

1. liberalizacija (1970–2008), ki je vodila v globalno finančno krizo leta 2008;
2. povečana regulacija (2008–2013) z državno intervencijo, najprej z ukrepi ekonomske politike v letih 2008–2009, ki so preprečili katastrofo – razpad sistema, sledilo pa je le delno, nezadostno in neustrezno reformiranje bančnega sistema (tako kot v tridesetih letih prejšnjega stoletja Glass-Steagallov zakon in druga pravila); tak primer so baselski standardi;
3. vnovična liberalizacija (po letu 2012), ker naj bi dotedanja reforma banke omejevala in s tem povzročila njihovo nezadovoljivo delovanje (primeri so Trumpova napoved odprave določil Dodd-Frankovega zakona iz leta 2010; odpor do predlogov iz Liikanenovega poročila in Vickersove komisije ter njihova ublažitev);
4. vnovična povečana regulacija, ki naj bi problem slabega bančništva v celoti odpravila in s celovito reformo omogočila dober bančni sistem (to zagovarjajo na primer Mervyn King, John Kay, David Shirreff).

Tretja in četrta faza danes potekata sočasno. Državna intervencija v obliki monetarne in fiskalne stimulacije se je pri preprečevanju najhujših posledic namreč prehitro izkazala za uspešno (enako kot v tridesetih letih prejšnjega stoletja). Zato se je ohranila kot nekakšno trajno zdravilo oziroma rešitev v krizi, celovita reforma bančnega sistema samega pa naj sploh ne bi bila potrebna. Neobrzdani, nereformirani finančni trgi lahko delujejo naprej, čeprav bodo povzročili nove krize.

Razlaga nastanka bančne krize vsebuje že njeno razumevanje, opis vzrokov in njihova identifikacija (razumevanje) pa opredeljujeta zdravljenje do sedanjega stanja ter končne reforme:

Če ne prepoznamo pravih vzrokov krize, ukrepi reformiranja bank in finančnega sektorja ne bodo ustrezni. Skromni doseg ekonomskih in finančnih ved kaže dejstvo, da deset let po izbruhu krize v njih še vedno ni soglasja o vzrokih za njen nastanek (spet primerljivo z veliko depresijo ob koncu dvajsetih let prejšnjega stoletja), zato so zelo raznoliki tudi predlogi zdravil, torej ukrepov in sistemskih reform. Finančna ekonomija je družbena znanost, in čeprav je empirična, pomembno vlogo v njej igra subjektivno vrednotenje (tudi pri tistih, ki se imajo za »nevtralne znanstvenike«, saj je vrednostno opredeljena že »nevtralnost«, ki jo razglašajo).⁴

Neoklasiki (neoliberalci) so si zamislili ideologijo popolnih trgov in racionalnih posameznikov. Ta naj bi bila tudi temelj za liberalizirani bančni sistem neomejenih, samoregulirajočih se trgov brez vpletanja države, ki vodilnim elitam zaradi njihovega privilegiranega položaja omogoča prisvajanje večjih dobičkov in pogloblja neenakost med ljudmi. Ko se liberalni model zruši, pa jih reši državna intervencija. Zatem znova zahtevajo izstop države iz gospodarstva in financ – do naslednje krize. Dobički se privatizirajo, izgube pa socializirajo.

Ker raziskovalci navajajo različne vzroke za krizo, so različni tudi predlogi za reformo bančnega sistema. A bančništvo bi po mojem mnenju moralo postati dobro, in sicer ne le v tem, da ne bi več povzročalo kriz, temveč bi moralo biti človeško – prijazno do ljudi in okolja ter v podporo gospodarstvu, ne pa samo sebi namen s ciljem prisvajanja vrednosti in dobičkov, ki jih ustvarjajo drugi (enako Kay, 2015; Shirreff, 2017).⁵

1.1 Nastanek globalne bančne in finančne krize

Nastanek krize v ZDA in njena epidemična razširitev skoraj po vsem svetu sta dobro znana in v strokovni literaturi podrobno popisana.⁶ Na kratko lahko povzamemo, da se je napihovanje nepremičninskega balona končalo s pokom, ki mu je sledila finančna kriza, njene posledice pa sta kot cunami čutila realni sektor gospodarstva in prebivalstvo, širile so se od države do države in od bančništva na zavarovalništvo in kapitalske trge. Ključno vlogo pri tem je imel bančni sistem. Popoln razpad svetovnega gospodarstva je preprečila hitra in uspešna ekonomskopolitična intervencija v obliki fiskalne in monetarne spodbude. Zato krizo iz leta 2008 označujemo za veliko recesijo, medtem ko je kriza iz leta 1929 znana kot hujša velika depresija. Tudi tedaj je zlom gospodarstva odvrnila državna intervencija, vendar je bila uvedena z zamudo,

---

⁴ Ne gre za to, da bi družbeni značaj ekonomske vede skušali odpraviti, temveč le upoštevati njeno omejenost z vrednostnimi sodbami, temu ustrezno ravnati zadržano, izsledkov ekonomske oziroma finančne znanosti pa nikakor primerjati z eksaktno znanostjo.

⁵ Nastanek in vzroki krize so podrobno obravnavani v moji knjigi *Svetovna kriza in Slovenci* iz leta 2008, reševanje krize v knjigi iz 2010 in kasneje iz 2013, tu pa so predstavljene celovite rešitve.

⁶ Med drugim v moji knjigi *Svetovna kriza in Slovenci*, str. 95–129.

napačna z restriktivnimi ukrepi ekonomske politike, a bolj celovita pri spremembah finančnega sistema. To je bil čas New Deala.⁷

John Kay (2015) opozarja, da finančna aktivnost ni matematična vaja, ampak služi v življenju tako prebivalstvu kot gospodarstvu. Finančni sektor se je razvil v nepravo smer zaradi ideologije politikov, napačnih iniciativ in osebnih ambicij finančnikov (Kay, 2015, str. 285). Finančni sektor je danes najmočnejši lobi, ekonomsko moč pa uporablja za uveljavitev politične moči. V Franciji in Nemčiji se nacionalni interes pri finančnih storitvah izenačuje z interesom velikih finančnih institucij, v ZDA in Veliki Britaniji pa je zelo razširjena praksa t. i. vrtljivih vrat (pojav prehajanja oseb iz banke v ministrstvo in spet nazaj v banko ...). Politiki bi morali imeti možnost dostopa do alternativnih nasvetov, ne samo iz finančnega sveta. Za spoznanje resnice je najprimernejši akademski svet, vendar je tudi ta v veliki meri razočaral, enako mediji (o tem Štiblar, 2008).

Po ugotovitvah Davida Shirreffa (2017, uvod) se po letu 2000 krepi nelagodje ob kulturi samozadostne pomembnosti, ki se je razvila v finančnih ustanovah, predvsem bankah. Zato si pripisuje previsoke nagrade in s tem škoduje drugim delom gospodarstva. Finančna industrija se je pretirano usmerila v inovacije, ki so same sebi namen in koristijo samo njej, koristnost za druge sektorje pa je pogosto dvomljiva. Stremljenje k povečevanju dobičkov za delničarje in tudi menedžerje, med drugim s prevzemanjem tveganj, manipuliranjem, vodenjem informacij v svojo korist za pridobitev bonusov, je v naravi kapitalizma. Nenehno se dogaja zloraba informacij na bančnem trgu, banke delujejo kartelno, zato jih je treba omejiti. Razvil se je bančni sistem, ki ni dovolj učinkovit, da bi ustrezno služil gospodarstvu. Kadar gredo stvari v bančnem sektorju narobe, pa to davkoplačevalcem povzroča velike stroške. Bančniki so poskuse reform želeli onemogočiti. Želijo ohraniti vse dosežene privilegije, kar je razumljivo, vendar ni sprejemljivo. Potrebna bo tako rekoč revolucija: učinkovitejša uporaba kapitala ter bolj poštena razdelitev stroškov in koristi finančnih storitev. Sedanji sistem je treba preoblikovati.

Potrebna je precej radikalna reforma bančništva v dveh smereh:

1. kompleksnost globalnih bank (in največjih bank v državah) je treba zmanjšati na raven, ki omogoča njihovo upravljanje,
2. spremeniti je treba kulturo, ki v njih prevladuje.

1.2 Vzroki krize

Identificiranje pravih vzrokov krize je temelj za oblikovanje ustreznih reformnih programov za njihovo odpravo. Kmalu po izbruhu krize leta 2008 so se pojavile

⁷ Takratno dogajanje, ki ima veliko vzporednic s sedanjo krizo, je leta 1944 poglobljeno opisal Karl Polanyi v knjigi *Great Transformation*.

Mnenja o knjigi

dr. France Arhar, svetovalec predsednika države

Slovenska bančno-finančna literatura je bogatejša za pomembno delo s tega področja: najnovejšo knjigo znanega profesorja, teoretika in v zadnjem času tudi praktika profesorja Štiblarja, z retoričnim naslovom *Kako do dobre banke*. Ljudem iz bančno-finančne stroke je znanih že več avtorjevih del, v katerih je vedno obravnaval aktualno tematiko s področij bančništva, zavarovalništva in kapitalskih trgov. Svetovna bančna kriza je postala njegov novi izziv. Vodi ga namen pokazati »korenine zla«, ki so prispevale k njenemu nastanku, in na drugi strani skrb, kako te vzroke zmanjšati z regulacijo na nacionalnih in nadnacionalnih nivojih, hkrati pa, kaj se je mogoče iz tega naučiti, da bodo banke v prihodnosti varnejše, vredne večjega zaupanja in spoštovanja ter da bodo služile na dolgotrajni osnovi najprej tistim, ki jim zaupajo svoja finančna sredstva, nadalje lastnikom, ki vanje vlagajo svoj rizični kapital, in tudi celotni skupnosti v okolju, v katerem delujejo. Bančni finančni posrednik, agent, je v prvi vrsti odvisen prav od množice subjektov, fizičnih in pravnih oseb, ki »posojajo« svoje finančno premoženje z namenom, da ga bodo prejeli nazaj obogatene za dogovorjene obresti in ob točno dogovorjenem času. Ta zaveza na strani bančnika je hkrati njegovo največje tveganje, ker banki ni nikdar priznana dolžniška zamuda, kar pomeni neizpolnitev zaveze in odraža njegovo nelikvidnost, ta pa lahko pomeni stečaj še isti dan.

Bančništvo je »umetnost upravljanja tveganj«, ki bodo nastopila v prihodnosti in so obema strankama neznana. Pri tem se predpostavlja, da naj bi zaradi informacijske prednosti in profesionalnega znanja bančnik vedel več kot njegov poslovni partner. Kljub taki predpostavki in dejanskemu poznavanju problemov so lahko poslovni model banke in njeni cilji povezani z bilanco uspeha na eni strani ter željo po večjem tržnem deležu na drugi, kar je zelo tvegano ravnanje, ki se za oba pogodbenika lahko konča usodno. Ob tem želim poudariti, da številne analize, ki jih vsebuje delo prof. Štiblarja, dajejo »nominalni vpogled« v posamezno bančno inštitucijo, vendar dobremu poznavalcu bank le delnega, kajti v ozadju nominalizma je velika različnost poslov in tudi strategij, ki jih posamezne bančne skupine vodijo na različnih nacionalnih trgih.

Kaj še kaže današnja slika bančnega področja v Evropi drugod po svetu? Regulacija sama po sebi ni garancija za zaupanje, ki je prvi pogoj za uspeh. Večkrat se sprašujem, čemu je vse to namenjeno, kajti celo nadzorniki sami ne poznajo vseh predpisov, da o strankah niti ne govorimo. Včasih nastaja vtis, da si želijo regulatorji na ta način po pilatovsko umiti roke, češ, »naredili smo vse, česar smo se spomnili, zdaj ste na vrsti vi, da temu sledite, in kriza se ne bo več ponovila«. Nadaljnji problem, predvsem kar zadeva EU, so ugotovitve, da je po neskončnih evropskih direktivah

dnevna bančna praksa zelo različna, vse to pa na koncu vpliva na konkurenco in elementarne pogoje poslovanja.

Prof. Štiblar seveda opozarja tudi na »živi kapital«, ki ga sestavljajo vsi zaposleni v bankah, na potrebo po njihovem profesionalnem in etičnem pristopu k vsakemu poslu, k vsaki stranki, z največjo mero odgovornosti. Kakšen vpliv na dnevno poslovanje ima velikost bančne inštitucije, je dodatno vprašanje, še posebej z vidika racionalizacije poslovanja, s tem pa zniževanja stroškov in seveda doseganja večjih dobičkov. Praksa kaže, da posrednikova velikost ni nobena garancija za varnejše in uspešnejše poslovanje. Nasprotno, bančni posrednik je po obsegu bilančne vsote lahko zelo majhen, pa je bistveno uspešnejši od večjih, kajti njegovo poznavanje strank je približno podobno »družinskim razmerjem«, kjer je ta nivo najvišji, predvsem pa je tudi odgovornost, ki jo običajno spremlja še sram, na nivoju, kakršnega nihče ne prekaša. Če pogledamo bilance takih posrednikov, pri njih običajno ni mogoče najti številnih slabih kreditov in potrebnih rezervacij, kar pomeni, da je na ta način že pri prvem koraku narejen prvi rezultat, ki vodi h končnemu zadovoljstvu tako pri banki kot tudi pri poslovnem partnerju.

Bralec na podlagi najnovejšega dela prof. Štiblarja lahko naredi veliko zaključkov, v njem najde številne napotke in opozorila, kaj je smiselno, kaj je dobro in kaj bi bilo pošteno. Vse to šteje pri dolgoročnem partnerskem razmerju, ki je samo po sebi največja vrednost. Če bi se vsega tega zavedali, predvsem pa po tem delali, skladno s svojo vestjo in poštenjem, sem prepričan, da bi bilo razočaranj, frustracij in tudi kriz manj. Kot rečemo, je lastna šola največ vredna. Tako naučenega ne pozabimo, še posebej če nas finančno ali sicer prizadene, in na tej podlagi bi pričakovali, da prihodnjih kriz ne bo več. Tovrstna prizadevanja in pobožne želje pa so navadno le začasne, kajti novi uspehi, nove konjunktore in neracionalne evforije so znanilci novih nevarnosti, vse skupaj pa je zaznamovano tudi z vedno resničnim načelom *vita nostra brevis est*.

Delo prof. Štiblarja priporočam vsem, ki jim je do dobrega in poštenega bančništva: regulatorjem, študentom, praktikom, teoretikom, politikom in vsakomur, ki uporablja najbolj univerzalno sredstvo – denar.

dr. Janez Kranjc, zaslužni profesor Pravne fakultete Univerze v Ljubljani

Vse manj dvoma je o tem, da je bil vzrok za nedavno finančno krizo v človeku, ne v nekih zunanjih, nepredvidenih okoliščinah. Čeprav je bilo vzrokov brez dvoma več, sta h krizi nedvomno prispevala tudi brezkompromisno hlastanje za dobičkom in nebrzdani pohlep. Reševanje krize je, kot vemo, potekalo na več ravneh. Na več ravneh je bilo usmerjeno v blaženje posledic in odpravo neposrednih vzrokov. Zaradi nujnosti ukrepanja in preteče škode si to prizadevanje ni zastavljalo načelnih vprašanj v zvezi s širšimi vzroki, ki so pripeljali do krize in zaradi katerih ta kriza ni bila zadnja.

S temi vprašanji so se skušali soočiti nekateri znanstveniki in raziskovalci. Ker praviloma terjajo temeljit in celovit razmislek ter drugačen pristop, niso bili deležni posebne pozornosti. To kajpak ne zmanjšuje pomena njihovih dognanj in usodnosti odlaganja ukrepov, ki jih predlagajo.

Pri nas je, kolikor vem, med strokovnjaki, ki se ukvarjajo s problemom prilagoditve bančnega sektorja potrebam trajnostnega razvoja, bolj ali manj edini profesor Franjo Štiblar. V knjigi s pomenljivim naslovom *Kako do dobre banke se poleg strogo strokovnih vprašanj ukvarja tudi s problemom socialnemu in naravnemu okolju prijaznega bančništva*. Načel je vprašanja, ki se jim v bančni vedi praviloma izogibajo, saj strokovnost pojmujejo kot ozko usmerjenost v kratkoročna vprašanja uspešnega delovanja bank.

Avtor se loteva širšega vprašanja, ki bi se glasilo: *kakšne morajo biti banke, da bodo postale eno od gonil trajnostnega razvoja, in kaj je treba spremeniti v njihovi trenutni organiziranosti, da bodo tej nalogi kos*. Rešitev vidi v podreditvi delovanja bank splošno sprejetim etičnim standardom, v preusmeritvi njihove pozornosti v nemoteno delovanje neposrednega socialnega okolja in v spremembi miselnosti tistih, ki delujejo v bančnem sektorju. Njihov cilj ne sme biti dobiček za vsako ceno, temveč prispevek k skupni blaginji in trajnostnemu razvoju. To prizadevanje zajema med drugim financiranje okoljskih projektov, spodbujanje socialnega podjetništva itd. Predlagana sprememba nikakor ne pomeni manj uspešnega bančništva in revnejših bank. Pomeni le večjo podružbljenje koristi, ki jih prinaša v naravno in socialno okolje vpeto delovanje bank.

Morda se bralec z vsemi avtorjevimi trditvami ne bo strinjal. Toda če bo knjigo resno prebral, se bo moral zamisliti nad temeljnimi vprašanji, ki so v njej izpostavljena. To je tudi njen poglavitni cilj: spodbuditi razmišljanje ter prebuditi občutek odgovornosti in željo po osebni prispevku k boljšemu in bolj trajnostnemu razvoju tudi v bančnem sektorju.

Štiblarjeva razmišljanja so podprta s številkami in analizami, ki dokazujejo, da gre za resnega avtorja, ki se spozna na področje, o katerem piše.

Dominik S. Černjak, *gospodarstvenik in soustanovitelj podjetja TMC*

Podjetje za uspešno poslovanje potrebuje finančno podporo z razumevanjem, kar danes pri nas v največji meri omogočajo banke. Pomanjkanje take podpore v času globalne finančne krize je tudi pri nas prispevalo k večjemu upadu gospodarske aktivnosti, kot bi bilo potrebno. Banke so dobile zunanjo podporo za okrevanje, bančne reforme pa ni bilo. Zato v prihodnje ostajajo ranljive.

Knjiga na kratko obnovi nastajanje krize, poudarek pa je na konkretnih rešitvah, ki bodo banke usmerile nazaj k osnovnemu poslu in stabilizirale celotni finančni sektor. Avtor ugotavlja, da je v Sloveniji še dovolj prostora za majhne banke in za banke s posebno misijo (etične, socialne, trajnostne), saj je v primerjavi z drugimi državami s kontinentalnim evropskim bančnim sistemom sektor bančništva na drobno v Sloveniji podpovprečno prisoten. Njegova vloga je podpora srednjim in majhnim podjetjem, ki so hrbtenica slovenskega gospodarstva (poleg podpore prebivalstvu in okolju). Večje komercialne banke so pri nas prav tako zelo potrebne za podporo večjim domačim podjetjem v konkurenci s tujimi podjetji na domačem trgu in pri nastopih v tujini.

V knjigi je posebej poudarjeno zavzemanje za izboljšanje poslovne in osebne kulture bančnikov in s tem povezano družbeno odgovornost bank na enak način, kot velja za druge gospodarske enote. Ustrezno je zavzemanje za jasno ločitev med poslovnim tveganjem ter poslovno goljufijo in drugimi oblikami kaznivih dejanj bančnikov. Na področju korporativnega upravljanja bank se avtor zavzema za večjo transparentnost poslovanja in širše gledano za vračanje bančnega sektorja nazaj v družbo, katere del bi moral biti, a se je iz nje izločil.

Premik od slabe k reformirani dobri banki po avtorjevem mnenju zahteva notranje reformiranje bančne organizacije in zaposlenih bančnikov, poleg tega pa tudi zunanjo podporo banki v obliki uveljavitve dobrega denarja, dobre centralne banke, dobrega bančnega sektorja in konkurenčnega bančnega trga. V knjigi so konkretni predlogi za navedene izboljšave.

Besedna zveza prijazna banka se danes mnogim zdi nemogoča, vendar bi z avtorjevimi predlogi iz knjige lahko postala uresničljiva. V tem je vrednost knjige in zato kot podjetnik – gospodarstvenik zelo podpiram njeno objavo in jo priporočam v branje vsem, ki kakorkoli sooblikujejo nacionalno gospodarsko in razvojno politiko Slovenije.

V uvodu je lepo zapisano, da je po knjigi Bančništvo kot hrbtenica Slovenije, ki je izšla v času, ko se je ta hrbtenica močno krivila, čas za knjigo o tem, kakšno banko in posledično državo si želimo. Avtorjevo najnovejše delo je tudi praktični vodnik z odgovori na aktualna vprašanja, ki jih postavlja svet okoli nas: kakšno družbo si želimo, ali je kapital naš vladar ali pa je v naši službi za oblikovanje za nas prijazne

prihodnosti, ali smo še gospodarji na svoji zemlji, kaj storiti, da se družba ne bo spremenila v družbo paranoje, strahu, izolacionizma in nacionalizma ...

Hvala avtorju; v knjigi sem našel navdih in odgovor na vprašanje, ali lahko upam in ali lahko kako prispevam, da bosta moja otroka odrasla v dobri družbi, v kateri bo mir vrednota. Lahko. Verjamem v utopijo dobre družbe kot nedosegljiv ideal, ki je vrednost sama po sebi že, če večino osebnih in družbenih aktivnosti ter vrednot prilagodimo in usmerimo k njej kot končnemu cilju.

Upam, da bo katero od vprašanj iz knjige našlo svoje mesto v programu nove slovenske vlade.

Andrej Gnezda, Umanotera

Kljub grenki realnosti, da se po poku balona »prava bančna reforma v svetu še ni niti začela«, pa že nastaja tisoče novih »finančnih podjetij« in z njimi novih tveganj (»tudi ta balon bo enkrat eksplodiral«), prof. Štiblar ostaja zvest resnicoljubnosti in predvsem optimizmu. Cilj dobrega bančništva na globalni ravni v današnjih razmerah morda ostaja neuresničljiv, a vsak korak v smeri k dobri banki je korak dlje od slabega bančništva in njegovih posledic. S predlogi, kako ukrotiti pobeglo pošast, knjiga prinaša velik korak v edino pravo in nujno potrebno smer – smer dobre banke.

Zahvala

Knjiga je nastajala daljši čas in poleg osnovnega bančnega, finančnega in nasploh ekonomskega področja zajema tudi področja drugih družboslovnih ved, kot so psihologija, sociologija, zgodovina. Pri izboljšavi besedila mi je pomagalo veliko ljudi. Med njimi naj se najprej zahvalim dr. Francetu Arharju, ki je opozoril na pomen večjih bank in na nekatere nedoslednosti v prvi različici besedila. V pogovorih z izkušenim bankirjem sem pridobil veliko novih informacij, ki so pomagale pri končnih sintezah mojih ugotovitev. Viceguverner Banke Slovenije mag. Marko Bošnjak je najbolj dosledno prebral celotno besedilo in s predlogi prispeval k njegovi izboljšavi. Moj dobri kolega prof. dr. Janez Kranjc si je vzel veliko časa, da je kot intelektualec *par excellence* pomagal k obogatitvi besedila, v pomoč pa so bila tudi njegova splošna opozorila za boljše razumevanje knjige.

Pri empiričnem delu mi je bilo v pomoč sodelovanje z dr. Robertom Volčjakom, podatkovno osnovo pa sem pridobil iz uradnih podatkov Banke Slovenije in od Združenja bank Slovenije. Pri specifičnih vsebinskih in statističnih podatkih za predstavitev Delavske hranilnice kot predstavnika majhne in ljudem prijazne banke sem si pomagal z njenim arhivom in podatki sektorja, ki ga vodi mag. Žan Wostner. Gre za prvo banko pri nas, ki ima napisan celovit »življenjepis« vse od njenega nastanka.

Lektorsko delo je bilo, kot sicer pri mojih knjigah, spet zelo zahtevno in brez sodelovanja z dr. Heleno Dobrovoljc in Lučko Majcenovič ne bi bilo uspešno. Pospešen družbeni razvoj namreč vpliva tudi na znanstvene vede ter na njihov pojmovni in izrazni aparat.

Zahvala pa gre tudi izdajatelju knjige, podjetju Lexpera, da je sprejel izziv izdati knjigo, ki bo lahko prispevala k razpravi v strokovnem okolju bančnega sektorja, znanstvenem akademskem okolju in v družbi nasploh. Posebej se zahvaljujem direktorici založbe in dogodkov Alenki Zalar in njenim sodelavcem Mateji Pogačar, Jelki Arko, Vinku Kimovcu in Anji Tavčar.

K pripravi knjige me je vodil namen pomagati pri izboljšanju finančnega življenja ljudi, poslovanja podjetij in kakovosti slovenskega prostora, bralci pa bodo presodili, koliko mi je to uspelo.